



# ÉLŐ NÉPI ÉPÍTÉSZET

NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ (HU)

SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

# LIVING FOLK ARCHITECTURE

WESTERN TRANSDANUBIA REGION (HU)

INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG  
TŐKÉSIKÉSE A KÖZÉP-EURÓPAI RÉGIÓK  
FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSÉÉRT

VALORIZATION OF INTANGIBLE CULTURAL  
HERITAGE (ICH) ASSETS FOR LOCAL  
SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN CE REGIONS



A projekt az Interreg Central Europe  
Programból, az Európai Regionális Fejlesztési  
Alap (ERFA) támogatásával, az Európai Unió és a  
Magyar Állam társfinanszírozásával valósul meg.

Project ARTISTIC is implemented within the  
frame of Interreg Central Europe Programme,  
co-funded by the European Regional Development  
Fund (ERDF) and the Hungarian State.



## KIK VAGYUNK? / WHO WE ARE

### AUSZTRIA / AUSTRIA

- Association for the Advancement of Steirisches Vulkanland /
- ISN - innovation service network GmbH

### CSEH KÖZTÁRSASÁG / CZECH REPUBLIC

- Dél-Bohémiai Kereskedelmi Kamara / South Bohemian Chamber of Commerce

### NÉMETORSZÁG / GERMANY

- b&s consulting and training for the rural area GmbH
- Hamburgi Egyetem / University of Hamburg

### MAGYARORSZÁG / HUNGARY

- Nyugat-Pannon Terület- és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft. / West-Pannon Regional and Economic Development Public Non-profit Ltd.

### OLASZORSZÁG / ITALY

- t2i Technology Transfer and Innovation
- Veneto régió / Veneto Region

### LENGYELORSZÁG / POLAND

- Rzeszow Regionális Fejlesztési Ügynökség / Rzeszow Regional Development Agency

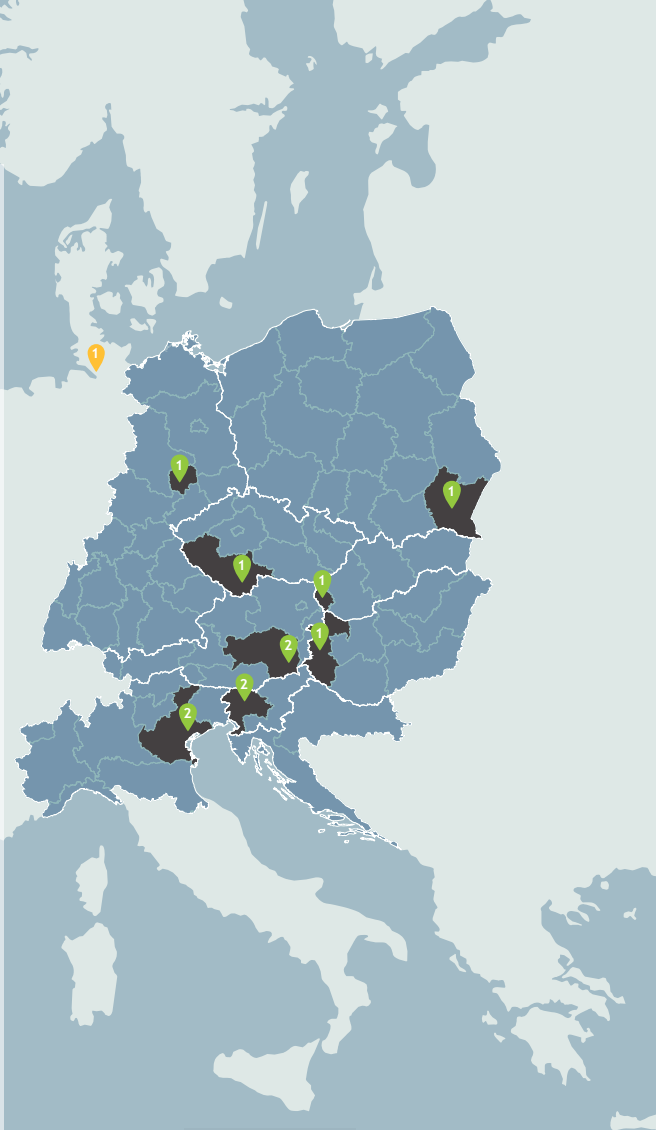
### SZLOVÁKIA / SLOVAKIA

- Szlovák Kereskedelmi és Iparkamara / Slovak Chamber of Commerce and Industry

### SZLOVÉNIA / SLOVENIA

- Jarina vidékfejlesztési együttműködés / Jarina, cooperative for rural development
- Bovec önkormányzata / Municipality of Bovec

ARTISTIC partnership consists of twelve institutions: eleven from eight Central Europe regions and one University of Hamburg from outside the programme area. Az ARTISTIC partnerségét tizenkét intézmény alkotja: nyolc Közép-Európa régióiból, valamint a programterületen kívülről a Hamburgi Egyetem.



TAKING  
COOPERATION  
FORWARD

## A PROJEKTRŐL/ ABOUT THE PROJECT



Project code CE1152

Az ARTISTIC projekt célja a kulturális szereplők szakismeretének, tudásbázisának bővítése, ezáltal a kulturális örökségünket érintő kezdeményezések fenntarthatóbbá tétele, finanszírozási lehetőségeinek bővítése. Ehhez szükséges a kulturális szereplők, a lakosság és pénzügyi szereplők közötti viszonyrendszer, kapcsolat fejlesztése, erősítése, hogy a szellemi kulturális örökségünk fontosságát felismerve az ehhez kapcsolódó kezdeményezések minősége javuljon. A projekt keretében kidolgozott modell által egyrészt fejlődik a részt vevő kulturális szereplők üzleti készsége, másrészt segít a kezdeményezéseket hozzáigazítani a potenciális befektetők, pénzügyi szereplők elvárásaihoz, összehangolva ezáltal a kulturális szereplők szemléletét és a marketing világát.

The assumption of the ARTISTIC project is to undertake actions enabling an increase of financial resources and specialist knowledge among culture operators and society, which allow meeting financial expectations enabling efficient development and management of cultural projects and ensuring the sustainability of projects implemented in this thematic area. The aim of the project is to improve the relationship between cultural operators, society and financial operators, and support these groups to improve the quality of their activities in relation to the valorization of intangible cultural heritage. The model developed as part of the ARTISTIC project aims, on the one hand, as improvement of the intangible cultural heritage operators' competence to implement and develop projects with a better business ability, and on the other hand to help create opportunities to adapt intangible cultural heritage ideas to the expectations of potential investors, combining in this way, cultural and marketing aspects.

## TARTALOMJEGYZÉK/ TABLE OF CONTENTS

02	Kedves Olvasó! / Dear Reader
04	A térség bemutatása / Introduction to the region
06	A térség bemutatása kulturálisan / Cultural introduction to the region
08	Zsúp / Thatch
10	Vályog / Clay and straw mortar
14	Sárkollektíva
16	„Nagyapám háza” / “My Grandfather’s House”
18	Regio Earth

## CONTACT US

[www.interreg-central.eu/artistic](http://www.interreg-central.eu/artistic)

- f [www.facebook.com/projectARTISTIC/](https://www.facebook.com/projectARTISTIC/)
- in [www.linkedin.com/in/artistic-project](https://www.linkedin.com/in/artistic-project)
- tw @ARTISTIC\_CE
- ig @projectartistic

## KAPCSOLAT / CONTACT

**NYUGAT-PANNON NONPROFIT KFT.  
WEST PANNON NON-PROFIT LTD.**

H-9700 Szombathely, Horváth Boldizsár krt. 9.

+ 36 94 500 495

info@westpannon.hu

[www.westpannon.hu](http://www.westpannon.hu)

MI PEDIG ÚGY GONDOLUNK RÁ, HOGY EZ A NAGYSZÜLEINK ÖRÖKSÉGE... ÚGY KÉNE RÁNÉZNÜNK, HOGY EZ A MIÉNK! ITT ÉS MOST! NEM CSAK ITTHAGYTÁK A FELMENŐK, HOGY MAJD KEZDJÜNK VELE VALAMIT.

Ez a kiadvány az ARTISTIC európai uniós projekt keretein belül a Magyarországot képviselő Nyugat-dunántúli régió élő népi építészetét - mint köztünk lévő szellemi kulturális örökséget - hivatott bemutatni.

A szellemi kulturális örökség (SZKÖ) - vagy idegen szavakból alkotva ICH - rendkívül találó fogalom.

*Intangible - Szellemi // Nem megfogható, nem tárgy.*

*Cultural - Kulturális // Nagyon fontos szó! Hiszen ez az egyetlen ellensúly a civilizáció sodrával szemben. A kultúrát nem lehet megvenni. Azt csak tanulni lehet. Abba energiát kell tenni, mint mindenbe, amit sikerre akarunk vinni. Persze könnyebb úgy, ha van kitől és van miből tanulni a kultúrát.*

*Heritage - Örökség // A kultúra egy hosszú tanulási folyamat, mely nem emberöltőkön, hanem generációkon keresztül tud csak testet ölteni, így találó szó az örökség, de nem biztos, hogy ez a legjobb szó ide. Úgy érthetjük, hogy ez az előző generációké. Pedig nem. Ők ugyanezt gondolhatták a maguk idejében. Akár a nagyszüleink is ezt gondolhatták róla. Mi pedig úgy gondolunk rá, hogy ez a nagyszüleink öröksége... Úgy kéne ránéznünk, hogy ez a miénk! Itt és most! És nem csak itthagyták a felmenők, hogy*

## Kedves Olvasó!



**BIHARI ÁDÁM**  
*Építész, a Sárkollektíva Egyesület alapító tagja*  
*Architect, founding member of Mud Collective team*

majd kezdjünk vele valamit. Ez a kollektív kulturális tudatban meglévő információmennyiség nem lexikális definíciógyűjtemény, hanem iránytű az élethez. Kicsit olyan, mint amikor azt mondjuk, nem mindegy, hogy ki milyen családba születik. Nem mindegy, hogy ki mennyire gazdag kultúrájú közösségbe születik, mert az már előrevetíti az életrevalósága esélyeit. Szerencsére nevezett régióink nem szűkölködik kulturális javakban. Mindent felsorolni és bemutatni egy könyvsorozat sem lenne elég, éppen ezért szóljon most e kiadvány térségünk egy szellemi kulturális örökségéről, az élő népi építészetéről.

Az élő népi építészet fogalmat kétféleképpen is értelmezhetjük:

1. Népi építészet mindig volt és mindig lesz: azt az építészetet hívhatjuk így, amiből a nép épít magának. Ebből a nézőpontból ma az égetett kerámia falazóblokkból és műanyag hőszigeteléssel, mediterrán cseréppel készülő épületeket sorolhatnánk ide. De mi nem ezt értjük a fenti fogalom alatt. 2. Az iparosodásig használt, paraszti kultúrában kikristályosodott népi építészet ma is élő elemeit kívánjuk megünnepelni ezzel a kiadvánnyal. A térségre jellemző földépitészet és zsúpfedés, valamint a belőlük táplálkozó közösségi kezdeményezések mentén.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy szellemi kulturális örökség csak akkor létezik, ha van hozzá "hardver", ami "futtatja". Közösség, mely sajátjaként tekint rá, megéli, védi, de jó szívvvel megosztja. Szívből kívánom, hogy minél többünknek legyen öröme népi építészetünk gazdag kultúrájának megtapasztalásában!

This publication is intended to present the living folk architecture of the Western Transdanubia region as an intangible cultural heritage representing Hungary in the ARTISTIC - Interreg Central Europe European Union Programme.

Intangible Cultural Heritage (ICH) - is an extremely apt concept.

*Intangible // Not tangible, non-material.*

*Cultural // A very important word! It is the only counterweight to the strong stream of the civilization. Culture cannot be bought. It can only be learned. You have to contribute energy to culture, like to everything you want to succeed in. Naturally, it is easier to do so if you have someone to learn culture from.*

*Heritage // Culture is a long learning process that can only be shaped through generations, so heritage is a good word, but it may not be the best word here. We can understand that it belongs to the previous generations. However, it does not. They could have thought the same in their own time. Even our grandparents could think of it this way. And we think this is the legacy of our grandparents... We should look at it as ours! Here and now. And it has not just been left here by the ancestors to start something with it. This amount of information in the collective cultural consciousness is not a lexical definition collection, but a compass for life. It is a bit like when we say it matters which family you are born into. It does matter how rich the community is in its culture, you are born into, because it already predicts the chances of your life.*

Fortunately, our region is quite rich in cultural goods. Even a series of books would not be enough to list and present everything, so let me just tell you about one of the intangible cultural heritage of our region, the living folk architecture.

The concept of living folk architecture can be interpreted in two ways: 1. Folk architecture has always been and will always be: the architecture that people can build for themselves. From this point of view, today we could list here buildings made of burnt ceramic masonry and plastic thermal insulation with Mediterranean tile.

## Dear Reader,

AND WE THINK THIS IS THE LEGACY OF OUR GRANDPARENTS... WE SHOULD LOOK AT IT AS OURS! HERE AND NOW. AND IT HAS NOT JUST BEEN LEFT HERE BY THE ANCESTORS TO DO SOMETHING WITH IT. THIS AMOUNT OF INFORMATION IN THE COLLECTIVE CULTURAL CONSCIOUSNESS IS NOT A LEXICAL DEFINITION COLLECTION, BUT A COMPASS FOR LIFE.

But we do not mean this under the above concept. 2. We wish to celebrate today the elements of folk architecture used in peasant culture until industrialization. The area is characterized by earth building and thatching along the community initiatives that had fed on them. We cannot stress it enough that an intangible cultural heritage only exists if there is a "hardware" that "runs it". A community that sees it as its own, lives, protects it, but also shares it with others with an open heart. I sincerely wish that as many of us as possible enjoy the rich culture of our folk architecture!

# A TÉRSÉG BEMUTATÁSA

## INTRODUCTION TO THE REGION

Az ország nyugat-dunántúli részén járunk, a szlovén, az osztrák és a szlovák határ által észak-nyugatról körülvett területen. Klasszikus vidéki térség, melyet még ma is a természetesség jellemez. A változatos táj – dombok, folyóvölgyek, erdők, mezők, szántók, tavak – mellett őseink öröksége teszi igazán egyedivé e helyet. Sokszínű természeti- és kulturális hagyaték köti össze a számtalan apró települést, s mellettük a több hangulatos kisváros őrzi a történelmi vidék számos emlékét.

We are visiting the Western-Transdanubian area of the country, surrounded by the Slovenian, Austrian and the Slovakian borders. It is a classic county area characterised by naïveté. Besides the colourful nature – hills, river valleys, forests and meadows, plough lands, lakes – the place is becoming unique due to the heritage from our ancestors. The several tiny settlements are connected by the vivid natural and cultural heritage, the memories of this historic region are also kept by several little towns as well.



# A térség bemutatása kulturálisan

Cultural introduction to the region

## A VIDÉKI ÉLET EMLÉKEI TOVÁBB ÉLNEK THE MEMORIES OF RURAL LIFE ARE STILL ALIVE

**A** barátságos kis falvak gondosan őrzik a népi építészet fennmaradt emlékeit, a szépen felújított parasztházakban több helyen falusi vendéglátók várják a vendégeket. Tájházak, haranglábak, szőlőhegyi présházak ízelítőt adnak a paraszti kultúra mindennapjaiból. A vidékre jellemző népszokások, mint a farsangi rönkhúzás, a májusfa állítása és kitáncolása, az aratóversenyek, a szüreti multságok vagy épp a böllérvények mind-mind szórakoztató programok nem csak a helyiek, hanem az ide érkező turisták számára is.

### MŰEMLEKEK, A MŰLT BESZÉDES ŐREI

A római emlékek, az Árpád-kori templomok, a több száz éves kastélyok mind virágzó kultúráról árulkodnak. Fontos történelmi események és híres személyiségek emlékét is őrzi a térség.

**T**he friendly little villages carefully preserve the remnants of folk architecture, and the villages are waiting for guests in the beautifully restored farmhouses. Country houses, belfries, vineyard houses give a taste of the everyday life of peasant culture. Typical folk traditions such as carnival log-pulling, May-tree setting and dancing, harvest races, grape-harvest fun, or other competitions are all entertainment programmes not only for locals but for tourists arriving here as well.

### MONUMENTS, TALKATIVE GUARDIANS OF THE PAST

Roman monuments, the Árpád-era churches, the several hundred-year-old castles all reveal a thriving culture. The area is also home to important historical events and famous personalities.



# Zsúp Thatch

## A HEGYHÁT ARANYA THE GOLD OF HEGYHÁT

**A** zsúpkészítés egy olyan ősi tudás, melynek története a népi építészetben évszázadokra nyúlik vissza. A mai modern építőanyag-termékek megjelenése előtt, kulcsfontosságú kérdés volt a házak fedése, héjalása. A régmúltban erre a célra a legalkalmasabb anyagok a szálal növényi származékok voltak: nád, szalma, zsendely. Mivel a zsendely csak a fában gazdag vidéken terjed el, nádvágási joga pedig csak a nemességnek volt, így a köznép a szalmával oldotta meg a fedés kérdését.

**T**hatch-making is an ancient knowledge whose history dates back to centuries in folk architecture. Before the emergence of today's modern building materials, the key issue in construction was the covering of the houses and their shell skin. In the past, the most suitable materials for this purpose were fibrous plant derivatives: reed, straw, shingle. Since the shingle only spreads in wood-rich areas, and only the nobility had the right to cut the reed, the common folks solved the issue of covering their houses with straw.

**A** szalmatetőknek több változata is van. A Vasi-hegyháton a kettőzött zsúp kévékből kötött ún. zsúpfedés honosodott meg. Ehhez a leghosszabbra és legerősebb szálúra növe gabonanövény, a rozs szalmáját használjuk fel. A mezőgazdasági célra termesztett gabonanövény aratás és cséplés után, nagy mennyiségű üres szalmát hoz létre, mely némi fortéllyal tökéletes tetőfedő anyaggá alakítható. Az anyagból építőanyag jön létre gépi erő és mindenféle mesterséges adalékanyag nélkül, pusztán emberi hozzáértéssel. Bár a XIX. század végén még a térség falvainak nagy része is zsúpfedelű épületből állt, mára már csak a szőlőhegyeken maradt néhány igazi zsúpos pince és az egész régióban elszórtan egy-egy tájház. Szerencsére azonban az ősi tudás ma is él. Számos olyan művelője van e mesterségnek, akik még eredeti forrásból örökölték a hagyományt, napjainkban is úszik, és amennyire lehetséges, tovább is adják. Az egyik ilyen őrző a Hegypásztor Kör egyesület, mely csak egy öreg zsúpfedeles pince megmentésére jött létre, mára azonban kijelenthető, hogy a zsúpkészítés ősi tudását is megmentette a feledéstől.

**T**here are several variants of straw roofs. In the Hegyhát in County Vas the thatch made of double-sheaves had developed. We use the rye straw as it is the longest and strongest crop. The cereal crop grown for agricultural use creates a large amount of empty straws that can be turned into a perfect roofing material with some knowledge and abilities. The construction material is made of material without mechanical force and any kind of artificial additive, by purely human knowledge and capabilities. Although the end of the 19th century, most of the villages in the area consisted of buildings with thatched roofs, today there are only a few wine cellars with thatched roof on the vineyards and a few country cottages scattered throughout the region. Fortunately, ancient knowledge is still alive today. There are many cultivators of this profession who have inherited the tradition from their original sources, they still work today and continue to pass this knowledge on as much as possible. One of these guardians is the Hegypásztor Kör association, which was created only to rescue an old cellar with thatched roof, but today it can be said that the ancient knowledge of thatch roofing has also been saved from oblivion.



**A**vályogépítés, vagy más szóval földépítés, a földművelő emberiség történetével egyidős. A történelmi Magyarországon a középkorban és az újkorban is virágzott a vályogépítés. Kevesen tudják, de a magyar lakóépület-állomány 20%-a a mai napig vályogfalú. (2011-es KSH adatok alapján). Ezen épületek túlnyomó része a vidéki, falusias vagy tanyás térségekben található. Bár a XX. század első feléig a népi építészet a legalapvetőbb építőanyagként tekintett a vályogra, ez az arány különösen figyelemre méltó tíz évvel az ezredforduló után. Érdemes elgondolnunk, hogy ha hazánkban ilyen számottevő arányban és ilyen hosszú időn keresztül maradt fenn a vályogépítés kultúrája, mit tegyünk, mit tehetünk érte? A vályogház olyan vályogépület, melynek falai – legyen szó teherhordó vagy vázkitöltő falazatról – vályog felhasználásával készültek. Egy vályogház sok esetben nem csak falait tekintve vályog: beszélhetünk vályog padozatokról, vakolatokról, tüzelőberendezésekről, sőt bizonyos értelemben vályog födém szerkezetekről is. Napjainkban, a természetközeli életmód felértékelődésével a természetes építőanyagok, így a vályog is újra előtérbe kerültek. A közvélekedés lassan átfordul a vályogházakat lesajnáló álláspontjáról, és az új vályogépületeket magas minőségű, egészséges életteréként értékeli. Ennek következtében kezd kibontakozni egy kortárs vályogépítészet, korszerű vályogházakkal. Érdemes leszögezni, hogy kisebb-nagyobb beavatkozásokkal a régi vályogépületek is minden mai igényt kielégítő otthonokká tehetők.

**C**lay-building, or earth-building is as old as the history of farming humanity. In historic Hungary clay and mortar construction flourished both in the Middle Ages and in modern times. Only a few people know, but 20% of the Hungarian residential building stock is still made of clay and straw mortar. (Based on the data of the Hungarian Statistics Agency for 2011) Most of these buildings are located in rural, country or farmland areas. Although until the first half of the 20th century, folk architecture considered clay and straw mortar to be the most important building material, which is particularly remarkable ten years after the millennium. It is worth considering that if the culture of clay and straw mortar construction had been maintained in such a high proportion and for such a long time in Hungary, what should we do, what can we do for it?

# Vályog

## Clay and straw mortar



### A FÖLDÉPÍTÉSZET ÚJRAÉLEDÉSE

### THE REVIVAL OF EARTH ARCHITECTURE

The adobe house is a clay and straw mortar building, whose walls, whether load-bearing or skeletal, are made of clay and straw mortar. In many cases, in an adobe house not only the walls are made of clay and straw mortar, but we can talk about clay and straw mortar floors, plasters, fireplaces, and even in some sense, adobe ceiling structures. Nowadays, natural building materials, such as adobe have come to the fore again with the appreciation of the natural lifestyle. Public opinion is slowly turning from looking down on the adobe houses, and the new clay and straw mortar buildings are valued as high quality, healthy living spaces. As a result, a contemporary adobe architecture with modern adobe houses is beginning to develop. It is worth noting that with the help of minor interventions the old adobe buildings can be made into homes that satisfy contemporary needs.

*„Semmilyen tárgy vagy fogalom sem értelmezhető az őt is tartalmazó nagy egész nélkül. Nincs ez másképpen a vályoggal sem, ami amellet, hogy a legkisebb anyagi (fizikai, kémiai) szinteken is csodákat rejt magában, családokat éltet, közösségeket teremt, generációkon átívelő kortalan szemléletmódot hordoz. Az igazi összképhez meg kell őt vizsgálnunk a legkisebb anyagi és a legtágabb emberi dimenziókban is.”*

*“No object or concept can be interpreted without the larger whole in which it is contained. It is the same with adobe. Apart from the miracles it presents on the tiniest material scales, it provides the livelihood for families, it helps form communities and incorporates an approach that spans between generations. In search of the true overall picture we have to examine it in the smallest material and the largest human dimensions as well.”*





„A vályogházak építésétől régen elválaszthatatlan volt a közösségi munka, vagyis a kaláka. Ez volt a kulcsa a vályogból való építkezés gazdaságosságának is. Mára ez a viszony megváltozott, a vályog szolgál eszközként a közösségek építésére. Azonban mi továbbra is elválaszthatatlannak tartjuk ezeket. Capatunkat egyre több megkeresés éri el olyan fiataloktól, akiknek segítségre van szükségük vályogházuk felépítésében vagy felújításában.”

„Az építés elemi ösztönünk. A saját erőnkől felépülő hajlék mérhetetlen energiákat hordoz. A közösségben végzett építő munka pedig kimeríthetetlen kollektív örömforrás. Immár többéves távlatból tekintek vissza az első nyárra, amikor belevágtunk egy kis présház megmentésébe a Vasi-Hegyháton. Az első év a jól dokumentált elbontásról és tárolásról szólt, majd a rákövetkezőben kezdetét vette a szerkezet megépítése. Ezután pedig két éven keresztül a felületképzéseken és a zsúpolás elkészítésén dolgoztunk. Nagyon sokan, nagyon sokat tanultunk már egy ilyen kis léptékű ház megépítésén is.”



„In the old days community work (‘kaláka’) and building clay and straw mortar houses were inseparable in Hungary. This was the key factor of the technology being so economical. As of today, this relation has changed, building with adobe became a tool for community development. However, we still consider these two inseparables. More and more requests reach our group from young people who need help constructing or renovating their adobe houses.”

„Building is an elementary instinct. A shelter constructed with our own labour carries unmeasurable energy. Building together in a community is an endless source of collective joy. A few years have passed since the first summer, when we embarked on the journey of saving a small press house in the hills of Vas county, in Western Hungary. The first year was about thoroughly documenting the building, dismantling and storing it. Reconstruction started the year after, then for two more years we worked on the roofing and surface finishes. Many of us have learnt a huge deal on such a small-scale project alone.”



**A** 2017 novembere óta egyesületként működő csoport megalakulását Bihari Ádám, Medvey Boldizsár, Radev Gergő építészek egyetemi éveik alatt végzett közös munkálkodása alapozta meg. Céljaik: A vályog alapú építéskultúra erősítése, az épített örökség szakszerű és közösségi részvételen alapuló védelme.

**MIÉRT?** A hazai lakóépület-állomány 25%-a vályogfalú. A karbantartásukhoz szükséges módszerek és egyéb hagyományos építési eljárások tudása nagyrészt kiveszett.

**HOGYAN?** Munkamódszerük alapja a szakmai képzések kidolgozása és a tudásátadás. A helyi építéskultúra újrafelfedezése, tudatosítása és annak hozzáférhetővé tétele.

**MIT?** A környezetre és korra reagálva nyitott, professzionális képzérendszer létrehozása szakmai és civil közönség számára. Ennek alapjai a természetes anyagok, hagyományos építési technológiák, kétkezi munka és az emberi kapcsolatok.

**KIK ŐK?** Fiatal építészekből álló, egyesületként működő szakmai szerveződés. Nyitott szemléletű építészek, akik nem csak az asztalnál, de a terepen is dolgoznak. Az elméleti és gyakorlati tapasztalatuk azt a felismerést hozta, hogy az életükben változottságra, kiegyensúlyozott arányokra van szükség minden téren.

# Sárkollektíva

**T**he establishment of the group, which has been an association since November 2017, was based on the joint work of Ádám Bihari, Medvey Boldizsár, Gergő Radev during their university years. Objectives: To strengthen the adobe-based building culture, to protect the built heritage on the basis of professional and community participation.

**WHY?** Quarter of the residential building stock in Hungary is made of adobe. Most of the techniques required for their maintenance, as well as other traditional construction methods have already been forgotten or lost.

**HOW?** The basis of our way of work is addressing the local community and making the local building culture available through its re-discovery and raising people's awareness of it.

**WHAT?** As a reaction to our time and environment we wish to establish a training system for professional and civil audiences. The foundations of this system are natural materials, traditional building techniques, manual labour and human relationships. Alongside this, we also strive to continuously research and disseminate this toolkit and repertory of materials.

**WHO ARE WE?** An informal group of four, young architects. Designers with an open mindset, who work not only at their desks, but on the field as well. Our theoretical and practical experience made us recognize the need for diversity and balance in all respects of our lives.





# „Nagyapám háza” “My Grandfather’s House”

## HAGYOMÁNYOS HÁZÉPÍTÉS MESTER-INAS KÉPZÉS TRADITIONAL ARCHITECTURE MASTER-APPRENTICE TRAINING

**2**012-ben a Falufejlesztési Társaság Krizsán András vezetésével, a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat támogatásával dolgozta ki a „NAGYAPÁM HÁZA” mester-inas képzést a népi építészet iránt érdeklődő és elkötelezett középiskolások, főiskolások és egyetemisták számára. E hiánypótló program célja, hogy a fiatalok nyári gyakorlatok során megismerhessék a népi építészet értékeit, a hagyományos házépítés technikáit, mesterfogásait. A nyári képzésekre minden év tavaszán lehet jelentkezni. A kiválasztott „inasok” egy-egy mester mellé kerülnek, és részt vesznek egy műemléki épület, tájház, malom vagy parasztház felújításán. Olyan hasznos alkotómunkát végeznek, amellyel gyarapíthatják tudásukat, bővíthetik szakmai ismereteiket, közvetlen tapasztalatot gyűjthetnek a házépítés népi módszereiről. A többhetes gyakorlatok során, hagyományos környezetben, testközelből tanulhatják meg a régi ácsmesterség alapjait, a tetőfedés fortélyait, elsajátíthatják a vályogvetést, paticsfal tapasztást, a zsúpfedést és nádazást. A program immár hat éve alatt több mint 300 inas vett részt a 16 képzési helyszínen megtartott programokon.

In 2012, the Village Development Society led by András Krizsán, with the support of the Hungarian National Rural Network, developed the master apprentice training, »MY GRANDFATHER’S HOUSE« for high school students, college students and students interested in folk architecture. The objective of this programme is to make young people learn about the values of folk architecture, traditional house building techniques and mastery during summer practice. Summer training is open to apply every spring. The selected »ducklings« are placed next to a master and are involved in the renovation of a monumental building, a country cottage, a mill or a farmhouse. They do useful creative work to increase their knowledge, expand their professional knowledge, and gain direct experience of the folk methods of house building. During several weeks of practice, you can learn the basics of the old carpentry, the tricks of roofing, to master the preparation clay and straw mortar, in the traditional environment. Over the six years of the programme, more than 300 apprentices have been involved in the programmes held at 16 training locations.

# Regio Earth

## KÖZÉP-EURÓPAI VÁLYOGÉPÍTÉSZETI FESZTIVÁL

### MI IS EZ?

Hazánkban és a tágabb európai térségben is egyre többen érdeklődnek a vályogépítészetben rejlő lehetőségek iránt. Ki építettként, ki kivitelezőként, ki kutatóként, oktatóként. 2017 nyarán elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy együttes erővel megvizsgáljuk, hol is tartunk most? A cél nem kisebb, mint a hazai és regionális vályogépítészet helyzetének feltárása és kortárs arcának bemutatása annak legmarkánsabb képviselőivel karöltve. Meghatározó szempontunk, hogy a vályogot mint építőanyagot közelítsük meg, melynek létjogosultsága kell, hogy legyen napjaink építőiparában! Szeretnénk, ha a vályogra és az azt használó építészetre nem úgy tekintenénk mint letűnt korok letűnt építőanyagára, hanem ellenkezőleg: mint napjaink igényeinek legkiválóbb kortárs megoldására.



A Fesztiválunkra látogatók a következő kérdésekre kaphatnak választ:

- Mi az a vályog?
- Kik dolgoznak vályoggal ma Magyarországon és a közép-európai régió országában?
- Hol tart ma a hazai vályogépítészet építésügyi szabályozása? Építhetünk vályogból?
- Hol kellene tartanunk? Mit tegyünk, hogy a vályogépítészet népszerűbb legyen?
- Mi történik Franciaországban, az európai vályogépítészet-kutatás egyik fellegvárában?
- Milyen vályogépítési technikák léteznek? Melyiket használjam?

### KI SZERVEZI?

Az esemény ötletgazdái és szervezői: a SÁRKOLLEKTÍVA csapata (Bakos Piroska, Bihari Ádám, Medvey Boldizsár, Radev Gergő), a TERRA pia csapata (Alina Negru, Alessandro Serra), valamint az Earth&Crafts csapata (Dragana Kojcic).

2017. augusztus 19-20. Oszkó (HU)  
2018. augusztus 27-31. Buzad (RO)  
2019. augusztus 23. - szeptember 1. Mošorin (SRB)



### MI TÖRTÉNIK A FESZTIVÁLON?

A Fesztiválon lendületes szakmai előadások és konzultációk mellett gyakorlati műhelyfoglalkozások, 1:1-es léptékű építés és sok-sok vidámság várja a látogatókat. Mindezek mellett sort kerítünk egy széles körű kerekasztal-beszélgetésre, ahol az aktuális rendező országbeli vályogos szakma helyzetét elemezzük aktív vályogos tervezőkkel, kivitelezőkkel és kutatókkal.

- előadások,
- workshopok,
- gyakorlatok,
- kerekasztal-beszélgetés,
- játék.

# Regio Earth

CENTRAL EUROPEAN  
FESTIVAL OF EARTHEN  
ARCHITECTURE



## ABOUT THE EVENT

More and more people are interested in the possibilities of contemporary earth architecture in Hungary as well as in the broader European region. Some as clients, some as contractors, some as researchers or educators. In the summer of 2017, we thought the time had come to join our forces and take a look at where we stand. The objective is no less than to explore the national and regional status of earth architecture and its contemporary look, hand in hand with its most prominent advocates. A defining point for us was to approach earth as a building material - which we believe has a place in today's building industry. We want earth, clay and straw mortar and the architecture that makes use of this material is to be seen less as an outdated tradition of ages past and more as a fitting solution for the needs of the present.

19th - 20th August 2017. in Oszkó (HU)  
27th - 30th August 2018. in Buzad (RO)  
23rd August - 1st September 2019. in Mošorin (SRB)

Those who take part in our festival will find answers to the following questions:

- What is clay and mortar?
- Who work with clay and mortar in Hungary and the countries of Central Europe?
- What are the regulations of clay and mortar construction in Hungary? Can we use clay and mortar for construction?
- What should we do to propagate earth architecture?
- What is going on in France, one of the oldest European centre of research for earth architecture?
- What kind of clay and straw mortar construction techniques exist? Which one to use?

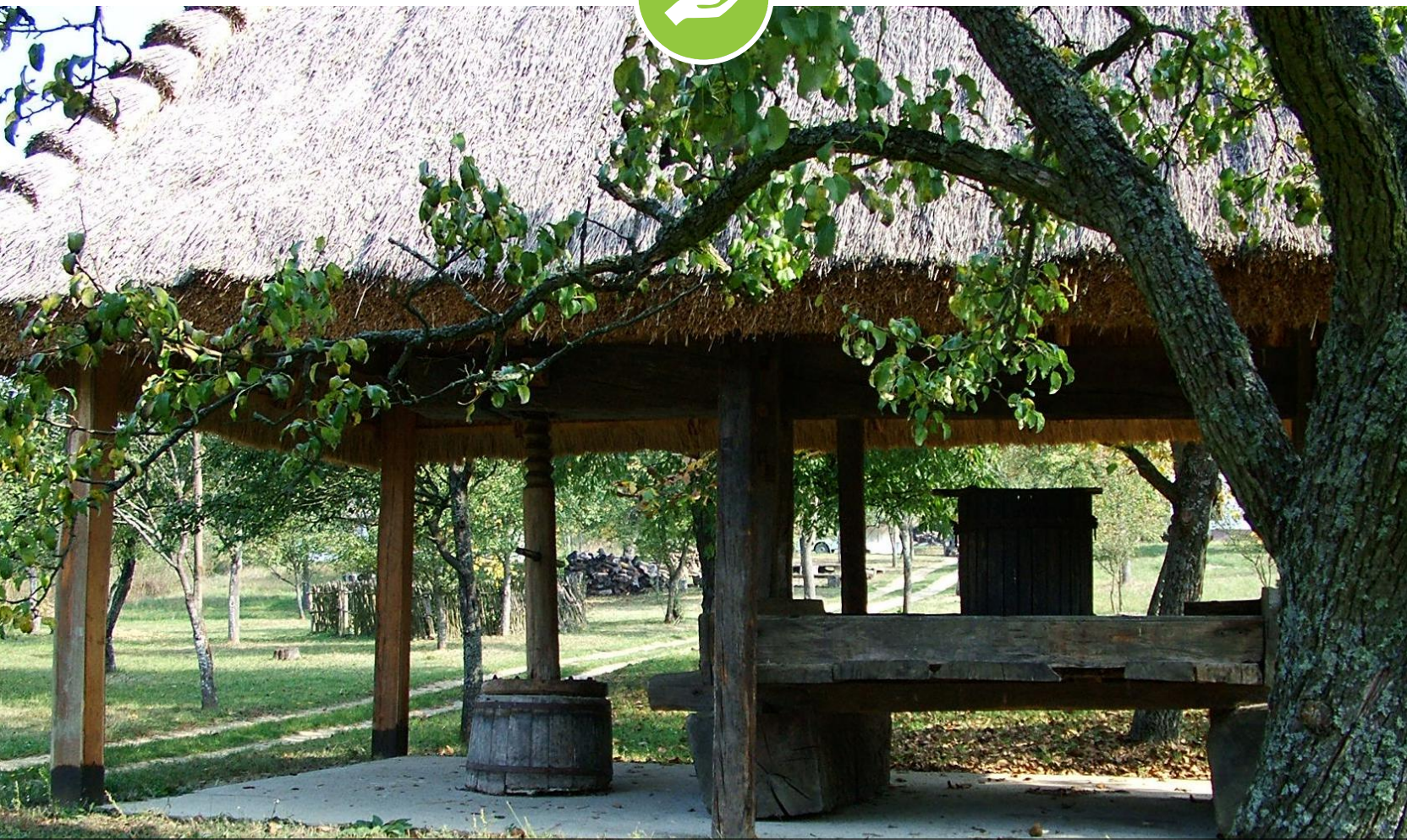
## ABOUT THE ORGANIZERS

Organizers of the event are: the MUD COLLECTIVE team (Piroska Bakos, Ádám Bihari, Boldizsár Medvey, Gergő Radev), the TERRApia team (Alina Negru, Alessandro Serra) and the Earth&Crafts team (Dragana Kojjicic).

## WHAT HAPPENS AT THE FESTIVAL?

Besides the professional lectures and consultations, a few practical workshops, full scale construction and lots of fun activities await the visitors. Moreover, we are preparing an extensive roundtable to discuss the status of the earth construction profession with practicing architects, contractors and researchers.

- presentations,
- workshops,
- exercises,
- roundtable discussions,
- games.



A projekt az Interreg Central Europe Programból, az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) támogatásával, az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával valósul meg.

Project ARTISTIC is implemented within the frame of Interreg Central Europe Programme, co-funded by the European Regional Development Fund (ERDF) and the Hungarian State.

[www.interreg-central.eu/artistic](http://www.interreg-central.eu/artistic)